

HET MEMORIEBOEK VAN PASTOOR ROGER NOTTINGHAM VAN DE GENTSE SINT-NIKLAASPAROCHIE (1657-1690) (vervolg)

109. - (f° 105) 6 augustus 1666. De adellijke familie van D. Theodorus Van den Meersche schonk aan de kerk een kamer van vijf wandtapijten op voorwaarde dat de pastoor en de kerkmeesters hen een vrije sepulture zouden toestaan aan de linker zijde van die van de pastoors in de kapel van de H. Maagd en dat geen enkele van deze tapijten ooit de kerk zou verlaten. Die vijf stukken worden geschat op 300 florijn. Zijn dochter Dla. Van den Meersche g. d. liet op haar kosten een sepulture maken aan de rechter kant van de ingang van de sacristie. Zij strekte zich uit onder heel de kapel, die nu die van de H. Drievuldigheid is. Daar werd haar vader begraven op 7 maart 1673. Hij had ook een gezongen jaargetijde gefundeerd en legateerde daarenboven 500 florijn voor de nieuwe op te hogen vloer.

- Theodorus Van den Meersche werd in de adelstand verheven op 3 aug. 1672 door koningin Maria Anna van Spanje die als regentes haar land bestuurde tijdens de minderjarigheid van haar zoon Karel II⁷⁶.

De kapel van de H. Maagd (of O. L. V. der Gewillige Slaven) was de askapel (kapel XVI). De kapel van de H. Drievuldigheid was in 1673, kapel XII⁷⁷. Voordien droeg de kapel in de zuidelijke transeptarm die naam⁷⁸ en was kapel XII de H. Kruiskapel. Ze wisselden van naam (Zie ook volgnummer 11). Blijkbaar werd aan de voorwaarden door Van den Meersche gesteld wat de graflocatie betreft niet voldaan zodat het dan ook weinig waarschijnlijk is dat de kamer wandtapijten er gekomen is.

110. - Op 13 augustus 1666 schonk Dla. Susanna Geslings, g. d., ter ere van het Allerheiligste een nieuwe expositietroon in papier maché (‘Thronum chartaceum’) en vier bloemen in dezelfde materie om in vazen te schikken.

111. - 14 augustus 1666. Kerkmeester Joannes Biervliet schonk aan de kapel van de Naam Jezus een nieuw glasraam met de insignes van zijn familie. De 300 florijn die het gekost heeft waren hem met die bedoeling gelegateerd door R. D. Paschasius Biervliet, priester en kanunnik van onze collegiale kerk. *Dit glasraam is verdwenen.*

112. - Op 20 augustus 1666 schonk N. D. Baron de Rodes aan de kapel van de H. Moeder Anna, in zijn hoedanigheid van deken van die broederschap, drie zetels voorzien van zijn insignes ten grieve van de celebrant en zijn assistenten. De novene van de H. Moeder Anna werd druk bijgewoond.

- Het mag verwonderlijk heten dat Nottingham de heroprichting in dat jaar, in

zijn kerk, van de confrerie van de H. Anna niet vermeld (omdat hijzelf er geen lid van werd ?). De voorname heren die zich als lid lieten inschrijven en waarvan enkele ter sprake komen zijn: N. D. Simon Rodrigues Devora baron de Rodes, heer van Terweeden etc. ; N. D. Carolus van Zevécote, heer van Sotschore (volgnr. 131); Jacobus Coornaert, deken van de confrerie (volgnr.131); N. D. Abraham Hoobrouck, heer van Asper, Zinghem en Axelwalle, thesaurier van Gent (volgnr. 131); C. D. L. Van de Sompele, advocaat bij de Raad van Vlaanderen; D. Aegidius van den Kerckhove, schepen, deken van de confrerie; Exp. D. Joannes van Dale, med. doctor (volgnr. 166); Christopher van den Houte; Magr. Jacobus Goetgheluck; Raphaël de Deyckere (volgnr. 136); Magr. Conrad de Moormeester; Adrianus la Mariscal (dezelfde als die van volgnr. 77 ?); Joannes Crombien, baljuw (volgnr. 118 & 177); Joannes de Grave fs. Nic.; Petrus van Saffele (volgnr.18 & 118); Gherat. van Loo fs. Jans Fred., Jan de Meyere, Pieter Strijnckx fs Michils, Jacobus de Meyere fs Jans)⁷⁹.

113. - Op 10 september 1666 schonk C. D. Petrus Billiet advocaat bij de Raad van Vlaanderen – hij is anno 1675 kerkmeester geworden - 18 muziekboeken voor het doksaal.

De plaats van het jaartal 1675 middenin een zin die handelt over een gebeurtenis in 1666 bewijst dat die noot minstens 9 jaar na de feiten in zijn memorieboek geschreven werd.

114. - 18 september 1666. Plechtige uitvaart van Judocus Van (der) Haghen, gewezen dismeester van onze kerk. Hij fundeerde een gelezen jaargetijde met broodbedeling.

115. - 26 september 1666. De kerk kocht een nieuwe kazuifel en twee dalmatieken aan, wit van kleur en met een rood kruis 'ex Pan' evenals twee daarmee overeenstemmende stola's en manipels. Zij zullen gebruikt worden in missen ter ere van het Allerheiligste Sacrament.

- Met 'ex Pan' heeft Nottingham vermoedelijk 'ex panno' bedoeld. Pannus kan zowel een linnen als wollen weefsel betekenen. Hij zal in ieder geval een ander soort weefsel op het oog gehad hebben als dit van de gewaden.

116. - 7 oktober 1666. De familie d. i. de erfgenamen van edele heer Oliverius Meyne sloten een overeenkomst met de pastoor en de kerkmeesters omtrent een nieuwe sepulture in de kapel zelf waar tegenover hun oude sepulture gelegen was. Van die laatste deden zij afstand ten voordele van de kerk (*welke kapel dit is wordt niet vermeld*). Zij betaalden daarenboven een opleg van 30 florijn en lieten er voor 96 florijn een nieuwe (houten) afsluiting plaatsen, voorzien van hun insignes. Terzelfdertijd lieten zij het glasraam herstellen en kochten van de kerk voor 84 florijn het nieuwe houten altaar dat daar stond en voorzagen die kapel van een jaarrente van zes florijn ten laste van de stadskas

om de decoratie ervan te financieren.

Volgens zijn grafmonument was Oliverius Meyne de zoon van Judocus en Judoca Utenhove, dochter van Joannes. Hij was greffier van de raad van de aartsher-togen en ontvanger-generaal van de imposten (d. i. alle inkomende rechten of accijnsen) in de streek van Gent. Hij was gestorven op 12 oktober 1611.⁸⁰

117. - (f° 106) 6 december 1666. De devotie tot Sint-Niklaas werd met een plechtig octaaf onderhouden. Het waren de pastoors van de stad die celebreeerden.

118. - Op 13 februari 1667 werd een aanvang gemaakt met het plaatsen van de kandelabers voor de beelden van de apostelen in het schip van de kerk. Pastoor Nottingham schonk de eerste ter ere van de prins der apostelen, Joannes Crombien handelaar in de Korte Munt de tweede, Da. Catharina Cecilia d'Hondt grote weldoenster van onze kerk de derde, Petrus Van der Saffel van de Korenmarkt de vierde, C. D. Speeckaert advocaat in de Raad van Vlaanderen de vijfde, Henricus Blanckaert bakker Te Putte de zesde, Dla. Susanna Geslings g. d. de zevende, Dla. Maria Beerleer g. d. de achtste, de kerk de negende en de tiende en de weduwe van D. Van der Haghen de elfde en de twaalfde.

119. - Op 21 mei 1667 stierf Da. Catharina de Potter zuster van D. Joannes de Potter. Zij liet aan de kerk het kostbaar zijden baarkleed evenals de wollen onderlegger die voor haar uitvaart gediend hebben. Allebei zijn ze voorbehouden aan haar erfgenamen.

120. - 23 mei 1667. Eerste dag van een serie plechtige missen ter bestrijding van de pest, niet zonder groot voordeel voor de kerk. De bewoners van de gebuurten van onze parochie stroomden samen om de mis bij te wonen en offerden per gebuurte een waskaars.

121. - 3 Juni 1667. Tot hiertoe hebben de kapittelheren veel moeilijkheden gemaakt voor de was van de kaarsen, die na de begrafenis van kanunniken en kapelannen overbleef. De heren van het kapittel eigenden zich die toe hoewel de pastoor en de kerkmeesters staande hielden dat die de kerk toekwam. Vandaag bij de uitvaart van R. D. Adriaan Adriani, kanunnik van onze kerk lieten zij voor het eerst de resterende was van de flambeeuwen aan de kerk maar niet die van de kandelaars en ook het offergeld niet (zie ook volgnr. 105).

122. - Op 26 juni 1667 vond de plechtige uitvaart plaats van D. Aegidius Bil-liet. Hij was gedurende meer dan 20 jaar kerkmeester en een grote weldoener van onze kerk. Hij heeft ons een klein orgel geschonken, 300 florijn voor de oprichting van het hoogaltaar en betaalde evenveel voor een vrije sepulture in de kapel van de H. Maagd. Hij bewees de kerk veel weldaden en ook zijn erfgenamen doen dat nog dagelijks.

- *Op een epitaaf wordt hij Edele Heer Aegidius Billet genoemd gestorven op 24 juni 1667, gevolgd door zijn geliefde echtgenote op 9 augustus 1676. Onder dit epitaaf lagen op het einde van de 18e eeuw nog 9 witmarmeren grafstenen met de namen van hun kinderen, gestorven tussen 1667 en 1683.*⁸¹

123. - Op 3 september 1667 werd het lijk gevonden van D. Alexander de Reux, kanunnik van onze kerk. Hij verdrong rond middernacht in de Leie aan de Korenlei tegenover de kelder 'De Vogelsangh'. Dat overkwam ook R. adm. D. kanunnik Delval, deken van het kapittel, één van zijn voorgangers in zijn kanunnikdij. Ik denk dat dit gebeurde op 4 juni 1645.

124. - (f° 107) 26 februari 1668. Uitvaart van David Van der Bist, grafdelver van onze kerk. In zijn plaats is Nicolaus Tondu gekomen die zich echter nog lange tijd niet van die functie kan kwijten. Voorlopig gebeurt het werk door Cornelius Stommans die daarvoor geen opdracht gekregen heeft van de pastoor noch van de kerkmeesters.

125. - Op 18 april 1668 werd de uitvaart gecelebreerd van Franciscus Langsweert. Hij legateerde aan de kerk een jaarrente van 24 florijn om jaarlijks 20 missen te celebreren ter lafenis van zijn ziel. De bisschop van Gent regelde op 5 mei 1670 het gebruik ervan als volgt : 10 stuivers voor een mis, 10 stuivers per jaar voor de koster en twee florijn per jaar voor de kerk als vergoeding voor de waskaarsen, de wijn en de decoratie. De rest moest aan de armen besteed worden onder de vorm van broden.

- *De jaarlijkse verplichtingen die op het legaat rustten bedroegen dus : (20 X 10) + 10 + 40 stuivers = 250 stuivers of 12 florijn en 10 stuivers. Er bleven dus 11 florijn en 10 stuivers over voor de broodbedeling.*

126. - Op 16 april 1668 legateerde Dla. de weduwe van Joannes de Wale aan de kapel van de H. Moeder Anna 300 florijn voor de decoratie ervan. Deze som werd overgemaakt aan Anna Manilia, die zorg draagt voor deze kapel.

*Die 'Anna Manilia' werd jaren later begraven onder een witmarmeren zerk waarop een grafschrift in verzen : D. O. M. Hier onder den marmeren zerk / In Pharaildis waerde kerk / Ligt een joffrouw met goede faem / Anna Manilius met naem / Die deugdzaam was en goed van aert / Sij stierf den thienden der maend maert, / Het jaer hier onder is te zien / Gheen mensch en can de doodt ontvlien, / Heeft jaeren acht mael thien gheleeft, / En een daerbij. O Christus gheeft / Aen haere ziel des hemels rust, / En laet haer pijnen sijn gheblust. Jaerschrift : ... (onleesbaar) / overleden 10 maert...*⁸²

Haar uitvaart werd gecelebreerd op 12 maart 1702 met de hoogste dienst, weet het parochieregister.

127. - 13 augustus 1668. Omwille van de pest die in heel de stad rondwaarde

werden gisteren de heilige relikwieën van de heilige bisschop Macharius ter verering in de kathedraal opgesteld en vandaag in een plechtige bidprocessie naar onze kerk gebracht en 's avonds even plechtig naar Sint-Baafs teruggevoerd. Hetzelfde gebeurde voor de vijf andere parochiekerken. Vóór die datum werden in onze parochie vijf huizen aangestoken : op de plaats Te Putte stierf in april huisvader Livinus Vincent en zijn dochter, in de Mere werden drie families besmet en één aan de Ketelpoort. Zeven personen zijn eraan gestorven.

- Het gaat hier om de laatste grote pestgolf die de Zuidelijke Nederlanden en ook andere landen teisterde van 1667 tot 1669.

128. - 2 september 1668. Van de besmettelijke ziekte (*de pest*) stierven: R. D. Christophorus Van den Houte, onderpastoor van Sint-Baafs, afkomstig van onze parochie. Dit gebeurde om tien uur 's ochtends en om halfnegen 's avonds stierf onze onderpastoor D. Jacobus Uijtterschaut. Hij legateerde aan de kerk 100 florijn, (*in de rand* : die de kerk nooit ontvangen heeft bij gebrek aan middelen). De 14e dezer overleed R. D. Dominicus Custerman afkomstig van Leuven, onderpastoor van Sint-Salvator, een man waarop aller hoop gevestigd was.

129 - 10 september 1668. In opdracht van de heren van de magistraat werd in heel de stad een collecte gehouden. Enkelen van hen namen ook deel aan die actie evenals de pastoors die hun respectieve parochianen vergezelden. In onze parochie bracht dit 216 florijn op in de voormiddag en 168 in de namiddag.

- De hoogbaljuw en de schepenen van de Keure hadden in hun vergadering van 29 augustus⁸³ besloten een 'itterativen ommeganck te laeten geschieden door de voors(eijd)e heeren benefens de pastoors ende kerckm(eeste)rs tot alimentatie ende onderhoud van de aerme ghepestifereerde persoonen gaende langs de straeten bedelen met haerl(ieden) roetiens in de handt'. M. a. w. de hoogbaljuw, de schepenen, de pastoors en de kerkmeesters moesten langs de straten geld gaan inzamelen en daarbij verschillende malen (iteratief) langs dezelfde straten gaan wat Nottingham oploste door een rondgang in de voormiddag en een in de namiddag te doen. Zij werden ook verzocht een lijst te maken van de huizen die besmet waren met de pest en te noteren hoeveel mensen in die huizen nog in leven waren teneinde 'de penningen behoorlijk te connen distribueren'. Welke de betekenis is van roetiens (roetjens = kleine roeten, stokjes of twijgjes) is niet duidelijk.

130. - Op 11 september 1668 werd de plechtige uitvaart gecelebreerd van D. Joannes Biervliet, vierde kerkmeester van onze kerk. Hij werd begraven in het koor.

Op zijn witmarmere grafzerk staat zijn sterfdatum : 9 september. Zijn echtge-

*note Joanna van Larebeke stierf op 9 augustus 1679 en werd in zijn graf begraven*⁸⁴.

131. - Op 28 september werd R. D. Uijterschaut opgevolgd door Antonius Van Dale, baccalaureus formatus in de theologie, geboren in onze parochie.

132. - Op 5 november 1668 werden de nieuwe kerkmeesters verkozen: N. D. Sevecote, heer van Sootschore was de opvolger van C. D. Speeckaert eerste advocaat bij de Raad van Vlaanderen; N. D. Abraham Hoobrouck heer van Asper, Zinghem en Axelwalle kwam in de plaats van secretaris D. Joannes Odemaer zaliger; Joannes Van (der) Haghen advocaat bij de Raad van Vlaanderen kwam in de plaats van Joannes Biervliet en D. Jacobus Coornaert vervang D. Aegidius Billiet. D. Joannes Potter bleef. D. Sevecote is surnumerair en bekleedt die functie honoris causa en als hulpkracht.

133. - (f° 108) 21 november 1668. Maria Anna de Reijs, dochter (sic), schonk een gouden ring bestemd voor het Allerheiligste Sacrament. Zij zal aan de monstrans hangen aan de hand van een engel.

134. - 3 januari 1669. De kapittelheren brachten uit de kapel van Sint-Veerle zes grote bronzen kandelabers en een kruis naar de parochiekerk terug. Zij behoren tot het hoogaltaar en hadden meer dan 16 jaar in hun kapel gestaan.

135a. - 25 januari 1669. Zonder concursus kreeg ik het pastoraat van Lokeren in het Land van Waas. Met de zegen van de bisschop 's anderendaags. In het vooruitzicht van de droefheid en de ontredde van mijn parochianen bij dit afscheid heb ik geoordeeld daaraan te moeten verzaken.

135b.-13 februari 1669. Een orkaan deed de (*tuin*)muur van de pastorie aan de kant van de straat tegen de vlakte gaan. Op 25 juni 1672 werd hij heropgebouwd tegelijkertijd met een nieuwe houtloods.

136. - 12 maart 1669. Plechtige uitvaart van dismeester Rafaël de Deijcker, een opperbeste parochiaan en een geducht man. Hij legateerde 24 florijn aan de kapel van de H. Anna.

137. - Op 27 maart 1669 stierf R. ampl. D. Joannes Melis, licentiaat in de beide rechten. Hij was acht jaar lang proost van deze kerk. In 1661 namelijk werd hij met deze functie bekleed. Hij celebreerde zijn Eerste Mis op 21 mei van het jaar daarop in aanwezigheid van de bisschop van Gent Van den Bosch, van de proost en de deken van het Sint-Baafskapittel en van verschillende andere notabelen zowel leken als geestelijken. Zijn uitvaart werd de 30e gecelebreerd door de deken van onze collegiale kerk. Hij legateerde 120 florijn aan de kerkfabriek en 4800 florijn aan de armen van de stad. Met de besteding daarvan werden de pastoors van de respectieve parochies belast. Zij hebben die som

echter nooit ontvangen. Aan de zangers van de kerk liet hij na wat de ontvangers Scheerlinck en Crombeen verplicht waren hen te geven. De kerk kon zich voor de eerste maal verheugen in een vreedzame recuperatie van de resterende was van de uitvaart.

Hij werd begraven in het koor in een 'gemetste sepulture' ³⁸.

138. - Op 9 april liet de wapenkoning zijn (*Melis'*) insignes die in het koor hingen verwijderen. Voordien was iets gelijkaardigs gebeurd met de insignes van Er. D. Georges Baronage proost van onze kerk, die uit zijn grafsteen gekapt werden (*zie volgnr. 6*) Zij gebruikten die zonder dat zij noch hun familie daar recht op hadden.

139. - Op 26 mei 1669 wijdde en mijterde Ill. D. D'Allamont bisschop van Gent in zijn kapel in de Sint-Baafskathedraal de aartsbisschop van Tuam in Ierland. Dit gebeurde met de assistentie van Ill. D. Petrus Talbot aartsbisschop van Dublin en primaat van Ierland. Die laatste was kort voordien, op 12 mei, door Ill. D. Capelle bisschop van Antwerpen in die stad gewijd wat gebeurde met de assistentie van de bisschop van Namen Ill. D. Grobendonck, de bisschop van Gent en de bisschop van Ferns, Nicolaus French. Die laatste was eveneens aanwezig bij de wijding van de aartsbisschop van Tuam.

- Het was Jacobus Linch die door bisschop d'Allamont tot aartsbisschop van Tuam gewijd werd. De twee assistenten waren de aartsbisschop van Dublin en de bisschop van Ferns Nicolaus French ⁸⁵. Die laatste had een bewogen leven achter de rug toen hij in Gent arriveerde. Bisschop van Ferns (Ierland) gewijd in november 1645 was hij voor de kerkvervolging gevlucht in 1651. Hij was daarvoor hulpbisschop geweest van de aartsbisschop van Compostella (Spanje) van 1652 tot 1666 en van de aartsbisschop van Parijs van 1666 tot 1668. Te Gent nam hij dezelfde taak waar en was door Mgr. d'Allamont in zijn residentie opgenomen⁸⁶.

- Ignace Augustin de Grobendonck was in 1666 tot bisschop van Namen benoemd en werd op 9 jan. 1680 als bisschop van Gent geïnstalleerd.

140. - Op 1 december 1669 wijdde de bisschop in zijn huiskapel Oliverius Plunket tot aartsbisschop van Armagh en primaat van Ierland. Dit gebeurde met de assistentie van RR. Adm. DD. Petrus Roose en Joannes Lamonier, respectievelijk proost en deken van Sint-Baafs. *In de rand* : Op 1 juli 1681 was een roemvol martelaarschap zijn deel. Hij werd te Londen opgehangen en gevierendeeld.

- Aan de wijding van Oliverius Plunket hadden normaliter twee bisschoppen moeten deelnemen. Als dit niet makkelijk kon gebeuren mochten, krachtens een breve van paus Clemens IX, twee kerkelijke waardigheidsbekleders hen vervangen. Na mij, schreef bisschop d'Allamont naar Rome, bekleden de proost

en de deken van het Sint-Baafskapittel de hoogste waardigheid⁸⁷.

Oliver Plunket (°1629) vertrok in de loop van het jaar na zijn wijding naar Ierland. Hij reorganiseerde er zijn aartsbisdom (Armagh) dat zoals geheel Ierland na een langdurige repressie veel geleden had. Alles ging goed, tot in 1673 een nieuwe kerkvervolging hem dwong onder te duiken. Zes jaar later werd hij verraden en gearresteerd. Na een aanvankelijke opsluiting te Dublin werd hij naar Londen overgebracht en, beschuldigd van samenzwering, na een bespottelijk proces ter dood veroordeeld. Op 1 juli 1681 werd hij in Tyburn (Londens galgenveld) opgehangen, ontweid (het ingewand uitgehaald zoals bij grof jachtwild) en gevierendeeld. Hij was de laatste martelaar voor het katholieke geloof in Engeland. Hij werd heilig verklaard door paus Paulus VI in 1975⁸⁸.

141. - (° 109) 7 augustus 1669. Plechtige uitvaart van C. D. Franciscus Vaentiens, advocaat. Hij kocht voor zichzelf en zijn familie een vrije sepulture in het koor niettegenstaande hij aldaar in hoofde van zijn echtgenote over een graf beschikte. Het nieuwe graf ligt echter in het hoogkoor aan de linker zijde van het hoogaltaar. De kostprijs van 300 florijn moest maar betaald worden als men de vloer van het koor begon op te hogen. Hij is gestorven en aldaar begraven op 30 juni van dit jaar.

*Volgens zijn grafzerk heette hij Vaetkens en was 42 jaar oud toen hij stierf op 29 juni 1669⁸⁹. De uitvaart gebeurde de 5e augustus volgens het ontvangboek van de 'accedenten.'*³⁸

In de kerken waaraan een kapittel verbonden is, bestaat het koor uit een gedeelte waarin zich de gestoelten van de kanunniken bevinden en een daarvoor gelegen hoogkoor of priesterkoor met het altaar, voorbehouden aan de celebrant(en) en de zangers.

142. - 1 oktober 1669. Plechtige uitvaart van D. Joannes Hooghen van Sint-Baafs. Hij legateerde aan onze kerk 120 florijn om het marmeren hoogaltaar op te richten en evenveel voor een nieuw altaar in de kapel van zijn familie rechtover zijn graf dat aan een marmeren deksteen te herkennen is (Ze werd geplaatst op 8 augustus 1673 en kostte 300 florijn). Hij stichtte ook nog een gezongen jaargetijde voor een duur van dertig jaar, maar niet langer (sic), en schonk 100 florijn voor de armen van de parochie en evenveel aan de armenkamer. Die kapel werd van ornamenten voorzien en is gedoteerd door zijn echtgenote en zijn dochter D. Barbara Catharina. Die dotatie zal effect sorteren vanaf de dag van hun overlijden.

Het is de uitvaart van Jan d'Hooghe en zij kostte 108 florijn³⁸. De twee legaten worden in het begrafenisregister vermeld.

143. - 10 oktober 1669. In het huis genaamd Dobbelt Tanghe in de veldstraat

vermoordde bakker Langsweert op en gruwelijke wijze zijn vrouw die zeven maand zwanger was. Hij bracht haar verschillende messteken toe, sneed haar de keel over, stopte het lijk tot aan de voeten in een zak en gooide het in de kelder waar hij het met takkenbossen bedekte. Hij werd gevat te Luik en op de Vrijdagmarkt door radbraken op een allerwreedste manier ter dood gebracht.

144. - 14 januari 1670. In het afgelopen jaar rees een scherp geschil tussen de pastoors van onze stad en de eerwaarde paters jezuieten over de vraag of in een akte van berouw enige onvolmaakte liefde tot God volstaat. Veel boekjes werden uitgegeven en veel sermoenen werden daarover gehouden totdat één boekje in het Vlaams verscheen, uitgegeven door de pastoors. En omdat bisschop d'Allamondt voordien verboden had dat iemand, zelfs met de goedkeuring van de boekencensor, iets over deze controversiële materie zou laten drukken of laten verschijnen tenzij hijzelf zijn goedkeuring daaraan zou hebben gehecht, vaardigde hij op 8 juni 1669 een decreet uit waarin het boekje verboden werd en de auteurs gecensureerd. Op 28 juni gingen de pastoors daartegen in beroep bij de aartsbisschop van Mechelen door tussenkomst van de apostolische notaris Caesmaker. Zo werd zelfs de Apostolische Stoel bij dit conflict betrokken. Dit alles verwekte groot schandaal bij het volk. Door tussenkomst van de bisschop van Ferns werd op 14 januari 1670 de vrede gesloten in het huis van R. adm. Ampl. D. deken Le Monier. De pastoors tekenden 's anderendaags het document en op de 18e deed Zijne Doorluchtigheid hetzelfde en spoorde daarbij als een herder zijn helpers tot vrede aan. Zowel de 15e als de 18e vergastte hij al de pastoors in zijn paleis op een drankje en een etentje. De gehele stad applaudiseerde bij die uitslag. Op 24 februari richtte hij in zijn paleis een festijn aan voor de pastoors, waarop ook de bisschop van Ferns en aartspriester Gillemans aanwezig waren.

- *Ignace Gillemans*⁹⁰ was de zoon van ridder Jan en Joanna d'Ave. Hij behaalde een licentie in de theologie aan de universiteit van Leuven. Hij was secretaris geweest van bisschop Triest en werd kanunnik van het Sint-Baafskapittel zes maanden na diens overlijden. Bisschop d'Allamont benoemde hem tot aartspriester op 20 maart 1668. De aartspriester en de penitentier werden niet tot de waardigheidsbekleders van het kapittel gerekend in tegenstelling tot de aartsdiaken. Alle drie echter werden zij door de bisschop uit de kanunniken van het kapittel gekozen. Hij was ook boekencensor en zeer jansenistisch gezind⁹¹. Hij stierf op 30 augustus 1674.

145. - (f° 110) 9 maart 1670. De bisschop legde met instemming van de schepenen een algemene processie in als dankbetuiging voor de bevrijding van de pest die twee jaar lang huisgehouden heeft in de stad. In deze processie stapten mee op : de abt van de norbertijnen van Drongen, die van de benedictijnen van Sint-Pieter, de religieuzen van Baudelo en de overige bedelorden (sic), de

heren van de Raad van Vlaanderen en de schepenen van de beide banken. Een geschil over de voorrang tussen de religieuzen van Baudelo en Drongen enerzijds en de kapittelheren van Sint-Veerle, de pastoors en de seculiere geestelijkheid anderzijds werd geregeld door voorrang te verlenen aan de religieuzen.

Die processie was een buitengewone, d.w.z. een waartoe de bisschop kon besluiten in tijden van rampspoed, ter gelegenheid van de overbrenging van reliquieën of als dankbetuiging. De gewone processies behoorden tot het Rituale Romanum zoals die van Sacramentsdag of tot de plaatselijke gewoonten zoals het feest van de patroonheilige.

Tot de vier biddende of bedelorden behoorden de augustijnen, de dominicanen, de karmelieten en de minderbroeders (franciscanen). De jezuiten hoefden niet deel te nemen aan processies omdat zij daarvoor hetzelfde voorrecht genoten als de regulieren van de slotkloosters, zoals de kartuizers, die vrijgesteld waren van alle processies⁹².

146. - 23 maart 1670. D. Joannes Biervliet, zoon van de overleden kerkmeester D. Joannes Biervliet schonk aan onze kerk een nieuwe predikstoel versierd met de beelden van de vier kerkvaders, de symbolen van de vier evangelisten en de vier natuurelementen (*naakte engeltjes met het attribuut van hun element*). Zij kostte ongeveer 600 florijn. Vandaag heeft de pastoor voor de eerste maal vanop deze kansel een sermoen gehouden. Het onderwerp daarvan waren de herkenningstekens van de kerkvaders en de evangelisten. Het moge als deugdelijk ervaren worden door het volk. *Randnoot* : Hij stierf op 7 februari 1673.

147. - 30 maart 1670. Op aanraden van aartspriester Gillemans werden twee paters recollecten aangetrokken om te helpen bij de paasbiecht van onze parochianen. Hun succes was gering.

148. - 3 april 1670. D^{la}. Maria Beerleer, g. d. overhandigde aan de pastoor twee zilveren kandelabers met een waarde van 240 florijn. Zij bestemde die voor de kapel van de H. Maagd en ter harer ere. Het vruchtgebruik evenwel behield zij zich voor haar leven lang.

149. - 25 april 1670. D. Antonius Van Dale, onderpastoor van onze kerk, verkreeg het pastoraat van Kruibeke via een concursus. Hij was hier onderpastoor van 28 september 1668 tot op heden. Hij werd opgevolgd door R. D. Livinus Philippo, baccalaureus in de theologie, afkomstig van Asper maar geboren in Gent. Op 5 juni nam hij zijn functie op.

Antonius Van Daele volgde Nottingham op als pastoor van Sint-Niklaas.

150. - 28 april 1670. Plechtige uitvaart van R. adm. Venerabilis D. N. Coen pastoor van Sint-Martinus. Het lijk werd gedragen door vier pastoors. Op de

kansel stond R. D. pastoor van de Toevlucht van Maria. Aanwezig waren : de prelaat van Drongen, de deken en verschillende kanunniken van de kathedraal. R. adm. D. aarts priester Gillemans celebreerde. In zijn plaats kwam na een concursus R. D. N. Poelman.

- *De predikant was de pastoor van het 'Castellum Beatae Mariae', schrijft Nottingham wat de Toevlucht of de Haven van Maria betekent, m. a. w. de Bijloke.*

151. - Op 2 juni 1670 heeft R. adm. D. Gillemans, aarts priester van onze stad de kleine klok van onze kerk gewijd. Zij werd Pharaïldis gedoopt, weegt 945 pond metaal (410 kg.) en werd hergoten op kosten van het kapittel. Op 6 juli werd zij voor het eerst geluid om de kapittelheren naar de getijden te roepen. Twee jaar lang werden te dien einde geen klokken geluid maar werden zij met een ander signaal tezamen geroepen.

152. - Op 27 juli 1670. Met grote plechtigheid werd de novene van de H. Moeder Anna ingezet. E. P. Van der Heijden, kapucijn stond op de kansel onder grote belangstelling van het volk.

153. - (f° 111) Op 14 augustus 1670 kregen de pastoor en drie kerkmeesters met name wijlen D. Aegidius Billiet, advocaat D. Speeckaert en Joannes Potter de 300 gulden terug die de schepenen van hen ontleend hadden voor de herstelling van de kerktoren. Met de intresten was dit voor ieder 421 florijn en 16 1/2 stuivers. De som bestemd voor D. Billiet schonken zijn erfgenamen aan de kerk voor de vrije sepulture die deze familie heeft in de kapel van de H. Maagd Maria. Ze is aan D. Potter overgemaakt in mindering van de schulden waarvoor de kerk bij hem in het krijt staat.

154. - 19 augustus 1670. De pastoor riep de notabelen van onze parochie bijeen te zijnen huize om een beslissing te nemen over de ophoging van de vloer van het koor en de kooromgang van onze kerk. Met eenparigheid van stemmen keurden zij het plan goed op voorwaarde dat de beschikbare middelen de uitvoering ervan zouden toelaten. Zij besloten eveneens twee altaren in het schip van de kerk weg te nemen evenals twee andere in de vrije ruimte aan beide zijden van de kapel van de H. Maagd. Daarvoor moet wel vooraf het akkoord bekomen worden van Ill. D. onze bisschop en van R. adm. D. de prelaat van Sint-Pieters als patronus van onze kerk.

155. - Op 25 augustus 1670 werd met de instemming van de hiervoor genoemde personen het aardewerken tabernakel van het Allerheiligste Sacrament weggehaald omdat het in puin dreigde te vallen en bijgevolg een gevaar betekende voor de omgeving. Het stond aan de rechter kant van het hoogaltaar in de vorm van een piramide. Het werd verkocht aan meester-metselaar Burick voor 120

florijn. Voor die prijs zorgde hij voor de ophoging van het koor en de aanmaak van de graven op die plaats.

156. - 1 oktober 1670. C. D. Joannes Carolus Vrints, licentiaat in de beide rechten werd geïnstalleerd als proost van onze kerk in opvolging van R. adm. D. Melis. Dit gebeurde niet zonder grote strubbelingen met een zekere Spanjaard, die niet geschikt was voor die functie wegens zijn gebrek aan kennis van zowel de Latijnse, Franse als Vlaamse taal. Hij was gedwongen met D. Vrints een overeenkomst te sluiten om zich voor zijn zeer belangrijke pastorale functie te laten vervangen door Jacobus de Naijer, priester en kanunnik van onze kerk. Die laatste stierf de 10e van deze maand en werd begraven in de kapel van Sint-Veerle.

Die grote strubbelingen waren de uitputtingsstrijd die de kanunniken voerden met Don Inigo de Velasco, gouverneur-generaal van de Zuidelijke Nederlanden. Die had de vacante waardigheid van proost aan zijn kapelaan Pedro Perez Tagle begeben. De kapittelheren die gewoon waren zelf de proost te verkiezen en te installeren namen die autoritaire manier van handelen niet en weigerden hem te aanvaarden. De Velasco dreigde met confiscatie van hun goederen. Zij bleven weigeren en verscholen zich achter het gebrek aan kennis van beide landstalen van diens beschermeling die daardoor voor de vereiste zielzorg niet kon instaan en een ander daarmee belasten (kanunnik Jacobus de Naijer) mocht niet. Door hem te installeren, verklaarden zij, zouden wij een onbekwame proost aanvaarden wat met ons geweten niet in overeenstemming te brengen is. De Velasco liet beslag leggen op hun goederen en dreigde hen te laten vervolgen wegens ambtsmisdriff (2 en 3 juli 1670). De kapittelheren hielden het been stijf en verzochten de Velasco het advies van de theologische faculteit van Leuven af te wachten, waar zij kort voordien om verzocht hadden. Nog vóór dit advies gegeven was benoemde de Velasco de kapittelkanunnik Joannes Carolus Vrints van Trouwenfeldt tot proost bij patentbrief van 7 juli. Hij verkeerde namelijk in tijdnood want hij wist toen ongetwijfeld al dat Madrid hem vervangen had in de persoon van de graaf van Monterrey, aangezien hij Brussel 's anderendaags verliet. Op die manier leed hij geen gezichtsverlies, tenslotte was hij het toch die de proost benoemd had⁹³. Voor één keer was Nottingham het roerend eens met het kapittel.

Proost Vrints van Trouwenfeldt stierf op 3 maart 1704 na 33 jaar lang kanunnik en proost van het Sint-Veerlekapittel geweest te zijn. Hij was protonotarius apostolicus en licentiaat in de beide rechten. Hij had blijkbaar een speciale voorliefde voor de kapucijnen want hij liet zich in het midden van hun kerk begraven onder een witmarmeren zerk⁹⁴.

157. - 6 december 1670. Op het feest van Sint-Niklaas werd voor de eerste keer de mis opgedragen aan het hoogaltaar nadat de vloer acht voet (2,37 m.)

opgehoogd was. Het was de proost die officieerde. Op die dag schonk D. Joannes Van den Broucke, kanunnik van onze kerk, aan de parochiekerk een bronzen kroonluchter met 12 kandelaars. Hij werd in het hoogkoor opgehangen.

158. - Op 13 december 1670 stierf D. Carolus Burchgrave, priester en kapeiaan van onze collegiale kerk. Hij stichtte een jaargetijde te zijner zielelafenis. Vanwege het kapittel waren er 24 flambeeuwen en werden de drie klokken geluid.

159. - 4 januari 1671. Een fikse rel ontstond tussen R. D. proost Vrindts en de pastoor over het lof dat op het feest van Sint-Veerle gezongen wordt als dit feest op een zondag valt. De pastoor hield staande dat het hem toekwam omdat het lof op zon- en feestdagen gelijkwaardig zijn en dus tot de pastorale functie behoren en ook nog omdat het lof op het feest van Sint-Veerle alleen maar in haar kapel mag gecelebreerd worden en niet in de parochiekerk. De zaak werd voor de bisschoppelijke Curie gebracht. Het vonnis werd in het voordeel van de pastoor gewezen en hield in dat In alle plechtigheden door het jaar het zingen van het lof tot de taak van de pastoor behoort en dat de proost zich tevreden moest stellen met de lauden op het feest van Sint-Veerle. Tegelijkertijd werd een gelijkaardig proces gevoerd voor de sleutel van het tabernakel van onze kerk. De proost wou er een zoals de pastoor er een had van het tabernakel van het kapittel. De pastoor verloor die zaak. Die processen brachten hoge kosten mee: 108 florijn voor de pastoor en driemaal zoveel voor de proost.

160. - (f° 112) Op 22 februari 1671 stierf vroom in de Heer Dia. Barbara Catharina Hooghen, enige dochter van D. Joannes, een huwbare jonge vrouw van 21 jaar. Haar plechtige uitvaart werd gecelebreerd op de 28e in aanwezigheid van een ontelbare menigte. Zij legateerde aan onze kerk 600 florijn voor de aankoop van de geplande marmeren communiebank, 180 florijn voor de kapel van haar familie en verder al haar linnen en wollen gewaden die voor die kapel mogen gebruikt worden. Zij vergat de kerkelijke bedienaars niet en bedacht de pastoor met 30 florijn en de koster met 12.

161. - Op 25 februari 1671 visiteerde Ill. & R. D. Eugenius Albertus d'Allamondt onze parochiekerk. Na het middagmaal dat hij bij de pastoor gebruikte bezocht hij samen met de kerkmeesters alle kapellen van de parochie.

162. - Op 16 mei 1671 schonk Da. Catharina Driscol, echtgenote van een luitenant van het Iers legioen, een gouden kruis ter waarde van 54 florijn voor het beeld van de H. Moeder Anna op voorwaarde dat het haar om de hals zou gehangen worden.

163. - 3 juli 1671. In de kapel van de H. Maagd Maria werd de epitaaf opgehangen van R. adm. D. Melchior Dalton pastoor van het koninklijk hospitaal

gezegd de Bijloke. Hij kostte 72 florijn. Hij fundeerde ook in deze kerk ten laste van onze kerkfabriek een gezongen jaargetijde op de verjaardag van zijn overlijden (3 maart) en ten laste van onze armendis de bedeling, na de dienst, van een zak brood. De helft van die bedeling kwam toe aan de huidige pastoor zijn leven lang en de andere helft aan de dismeesters. Na het overlijden van de pastoor moesten zij de bedeling van zijn helft overnemen.

164. - 12 oktober 1671. Op kosten van de pastoor werd een nieuwe marmeren afsluiting geplaatst aan de noordkant van het koor met aan de buitenkant ervan zijn insignes en aan de binnenkant zijn epitaaf. Kostprijs : 903 florijn en 15 stuivers.

165. - Op dezelfde dag werd een aanvang gemaakt met het witten van de kerk. De aanleiding daartoe schiepen Dlae. Cornelia en Isabella de Coninck, g. ds. die de kapel van de H. Maagd en zijn omgang lieten witten en daarna het midden van het koor. Dit kostte hen 48 florijn. De rest van de kerk werd gewit op kosten van Dla. Maria Beerleer, g.d., daarin geholpen door Da. Claijsman voor een bedrag van 6 florijn en door Da. Schellwaert voor een bedrag van 4 florijn en 16 stuivers. De gehele operatie kostte 180 florijn.

Wellicht is Da. Claijsman te vereenzelvigen met Barbara Theresia Claesman, filia Chrétien, zoals op een epitaaf in de kerk voorkomt. Zij stierf op 21 november 1697⁹⁵.

166. - (f° 113) 3 november 1671. De exp. D. doctor in de medicijnen Joannes Van Dale kreeg een vrije sepulture aan de voet van het tabernakel. Hij betaalde met de intrest van drie jaar van een kapitaal bestemd voor de aankoop van wit marmer van de prelaat van Duinen. Van dit kapitaal aangegroeid tot 2322 florijn nam de pastoor tegen een kwijtschrift 336 florijn en de jaarlijkse intrest ten belope van 100 florijn van het jaar 1674 (sic) ingegaan op 1 september 1673. Voor het zwarte marmer afkomstig van Namen en bestemd voor het hoogaltaar betaalde de pastoor op dezelfde dag '153 libra Flandr.' (918 florijn), de kerk voegde daar '21 libra Flandr.' (126 florijn) aan toe om aan de totale kostprijs van 175 libra. Flandr. (1050 florijn) te komen.

Nottingham maakt hier een rekenfoutje : de som van 153 pond + 21 pond is maar 174 pond en geen 175.

167. - 6 december. De devotie tot Sint-Niklaas onze patroon werd ook dit jaar met een plechtig octaaf ingezet.

168. - 17 december 1671. In de Grote Raad van Mechelen werden in beroep de dwingende clausules bekrachtigd van het vonnis door de Raad van Vlaanderen in mei 1670 ten nadele van de heren van het kapittel gewezen en waartegen zij in beroep gegaan waren. Het betreft het jaarinkomen van iedere beneficie dat

vacant geworden is door overlijden of ontslagneming en dat volgens het contract van translatie aan onze kerkfabriek toekomt. Sedert de translatie van 1614 tot op heden hebben zij dit niet gedaan. Dank zij beide vonnissen hebben zij zich daar nu bij neergelegd.

169. - Op 8 januari 1672 werd de plechtige uitvaart gecelebreerd van Dia. Elisabeth Ghijsens, echtgenote van Joannes Hooghen en moeder van Barbara Catharina Hooghen, gestorven op 22 februari 1671. Die laatste schonk toen aan de kerk 600 gulden voor een nieuwe marmeren communiebank (*zie volgnr. 160*). Die communiebank, die in de kapel van de H. Maagd staat, droeg niet de goedkeuring weg van haar moeder omwille van de hoogte ervan en de vlekken op het blad. Zij zorgde ervoor dat die verdwenen.

De communiebank met de sprekende wapenschilden (keper en drie ogen) van de familie Hooghe die de H. Maagdkapel afsluit (kapel XVI)⁹⁶ is daarmee te identificeren.

170. - Op 26 april 1672 visiteerde R. adm. D. aartspriester Ignatius Gillemans onze kerk in naam van Ill. D. bisschop d'Allamondt. Aan het kerkhof gekomen gaf hij aan de pastoor en de twee kerkmeesters die hem vergezelden de opdracht de muur te slopen die de verschillende gedeelten van het kerkhof scheidde en ook de houten afsluiting aan de achterdeur van het huis van advocaat Gheerts. Zo zal de plaats waar de armen van de parochie begraven worden fatsoenlijker en ruimer zijn. Hij droeg hen op prioriteit te geven aan de uitvoering daarvan. In de maandelijks vergadering van 2 mei daaropvolgend besloten de kerkmeesters daaraan te voldoen.

171. - Op 16 augustus 1672 ontsliep vroom in de Heer Catharina Cecilia de Hondt (*d'Hondt*), jongedochter. Zij werd de 18e plechtig begraven in de kapel van de H. Maagd Maria in een nieuwe vrije tombe tegen de rechter zijmuur. Zij verdeelde al haar goederen in twee gelijke delen en schonk het ene aan de kerk en het andere aan de armendis opdat er vrede zou heersen en gewist vermeden tussen de pastoor en de kerkmeesters enerzijds en de dismeesters anderzijds. Zij schonk aan de kapel van de H. Maagd een jaarrente van 96 gulden met als lastgeving o.a. dat in die kapel iedere tweede zondag van de maand evenals op alle feestdagen van de H. Maagd tijdens het lof te harer zielelafenis een musicaal begeleide Ave Maria zou gezongen worden en de zegen gegeven met het Allerheiligste. Zij stichtte een eeuwigdurende gezongen jaargetijde waarin de psalm 'Miserere' moest gezongen worden. Zij legateerde voor het Allerheiligste Sacrament aan alle parochie-, abdij-, en andere kerken van de stad 600 florijn, en deed nog heel wat schenkingen met een liefdadig doel zoals uit haar testament blijkt dat in de archieven van de kerk bewaard wordt (*zie ook volgnr. 238*).

Op haar witmarmere zerk in de askapel (kapel XVI) staat dat zij de dochter was van Antonius en Da. Joanna Seghers en 44 jaar oud toen zij stierf⁹⁷.

172. - (f° 114) 15 september 1672. R. D. Gheeraerts, priester, kanunnik van onze kerk en protonotarius apostolicus, geboortig van onze parochie was de eerste van alle kapittelheren die sedert de translatie van het kapittel anno 1614 de helft (volgens het koninklijk decreet van 1658) van de opbrengst van het eerste jaar van de grote vruchten van zijn prebende aan de kerkfabriek afstond. Dit gebeurde krachtens een vonnis van de Raad van Vlaanderen, gevolgd van een dito van de Koninklijke Raad van Mechelen en ook volgens de akte van translatie zelf. Voor hem bedroeg dit 81 florijn.

De tweede die dit deed was D. Joannes Van den Brucke (sic). Hij stortte 69 florijn op 31 januari 1673.

De derde was R. adm. D. Joannes Nijssens deken van het kapittel die 60 florijn betaalde op 8 mei 1673.

De vierde was D. Ludovicus Zuniga, clericus, die 78 florijn betaalde op 4 juli 1673, 30 florijn op 12 maart 1674 en nog eens 30 florijn op 14 april daaropvolgend in de handen van ontvanger Scheerlinck. Tezamen 138 florijn.

De vijfde was R. D. Ignatius Van der Beke die 105 florijn en 12 stuivers betaalde op 23 april 1673.

De zesde was kanunnik Bisthove die 95 florijn en 16 stuivers betaalde op 2 mei 1674.

De prebenden van de pastoor, van de kanunniken Janssens, Zegers en Overwale hadden geen grote vruchten of andere inkomsten waarvoor zij aan de kerkfabriek een bijdrage verschuldigd waren.

De eerste proost die de helft van zijn inkomen van het eerste jaar aan de kerkfabriek afdroeg was R. adm. D. Carolus Vrindts. Hij betaalde £ 22-11-0-4 of 135 florijn, 6 stuivers en 4 mijten op 30 mei 1673. De tweede was R. adm. D. Melis langs zijn erfgenamen om die 113 florijn en een halve stuiver betaalden op 21 juli 1673. Het resterende bedrag of 132 florijn betaalden zij door aan de kerk zijn liturgische gewaden over te dragen; namelijk drie kazuifels met de daarbij horende stola's, manipels en beurzen die de overledene gebruikt had. De enigen die uit vrije wil betaalden waren DD. Geeraerts en Van den Broucke, al de anderen werden daartoe langs gerechtelijke weg door de apparitor gedwongen op 6 mei 1673.

Joannes Gheeraerds was 48 jaar oud toen hij stierf op 1 oktober 1681. Een luttele tijd die hij als het ware ijlings doorliep staat op zijn grafzerk. Behalve kanunnik en protonotarius apostolicus was hij ook nog koninklijk kapelaan. Hij stichtte een eeuwigdurend jaargetijde met drie pozen klokkengelui van de drie grote klokken en met de psalm 'Miserere', gezongen en muzikaal begeleid. Een broodbedeling was eveneens voorzien. Onder dezelfde grafzerk wer-

den later ook zijn beide zusters, g. ds. begraven, 'zodat zij ook na de dood niet van hun broeder zouden gescheiden zijn'. Het waren Dla. Anna, +18 januari 1704 en Isabella, +29 september 1687⁹⁸.

Ludovicus Zuniga was geen priester maar behoorde wel tot de geestelijke stand wat door de kruinschering geattesteerd wordt.

173. - (f° 115) Op 13 oktober 1672 werd een verkoping gehouden van alle oude kasten, draagbare treden, staken, houtwerk, en andere nutteloze dingen. De opbrengst bedroeg 76 florijn en 5 stuivers die gebruikt werden voor de aanschaffing van een nieuwe kast bestemd voor de kooromgang tussen twee kolommen.

174. - 20 oktober 1672. De pastoor hield in de parochie een collecte onder de jonge lui en de huwbare dochters voor de tegels van de nieuwe kerkvloer.

175. - 7 november 1672. De toegang tot de sacristie werd gewijzigd. Om veiligheidsredenen werd een nieuwe deur gestoken om de pastoor toegang te verlenen. Zodoende kon hij van de kerk naar de pastorie gaan zonder langs de sacristie te moeten passeren.

176. - 6 december 1672. De pastoor heeft zich van zijn functie gekweten in de viering van het Sint-Niklaasfeest zowel in de solemnele mis als in de andere plechtigheden, wat geraadzaam was om alle moeilijkheden te vermijden.

177.- Op 27 februari 1673 kregen wij het bezoek van R. adm. D. aartsprister Ignatius Gillemans, handelend in naam van de bisschop, om een geschil bij te leggen gerezen tussen de pastoor en de kerkmeesters enerzijds en de dismeesters anderzijds. Deze laatsten weigerden nl. aan de pastoor, de onderpastoor, de koster en de koorknepen het gebruikelijke salaris. Hij was opnieuw bij ons op 6 maart in de gewone vergadering van de kerkmeesters voor de verkiezing van de vierde dismeester. Het werd Joannes Crombien in opvolging van (*niet ingevuld*).

178.- Op 3 mei 1673 kwamen de pastoor en de kerkmeesters met meester steenhouwer Claudius Le Feer en Guillielmus Pieters overeen om voor 650 florijn het marmeren hoogaltaar op te richten tot op een hoogte van 11 1/2 voet (3,42 m.)⁹⁹ en om aan de gedeelten uit zwart marmer (afkomstig uit Namen) het vereiste witte marmer op de goede plaats aan te brengen en te polijsten. Voor de betaling van dit werk zorgden gedeeltelijk twee g. ds. namelijk Da. Maria Beerleer en Da. Billiet die elk 300 florijn voor zich namen. Ten laste van de kerk bleven dan nog 50 florijn en 16 schellingen (sic). Omdat dit altaar echter te gedrongen uitviel ; met zijn breedte van 10 voet (2,97 m.) had het niet de vereiste breedte noch hoogte en was het niet aangepast aan het schilderij erboven dat 13 voet (3,87 m.) breed was. Het moet derhalve weg want het schilde-

rij kleiner maken kan immers niet. En dus werden die 50 florijn en 16 schellingen niet betaald.

Het gaat hier om de twee beeldsnijders Claude Le Fer II en Gilliaem Pieters. Op 6 december werd voor de eerste maal de mis opgedragen aan dit nieuwe altaar (zie volgnr. 189). Later – op 5 september 1678 – werd dit altaar weer vervangen door een ander.¹⁰⁰

179. - 17 mei 1673. Ill. & R.D. Nicolaus French, bisschop van Ferns in Ierland consacreerde met instemming van de vicarissen-generaal de volgende altaren: in het schip van de kerk het altaar van de H. Crispinus en Crispinianus en dit van de H. Naam Jezus, in de noordelijke beuk het altaar van de Lijdende Christus, in de zuidelijke beuk de altaren van de apostelen Petrus en Paulus, van Sint-Niklaas, Sint Bartholomeus en de aartsengel Michaël.

Misschien was bisschop d'Allamont toen reeds naar Madrid vertrokken (waar hij op 28 augustus zou sterven) waardoor zijn diocees door de vicarissen-generaal bestuurd werd die voor het optreden van French hun instemming moesten betuigen. Na het overlijden van Mgr. d'Allamont zouden zij dit bestuur verder blijven waarnemen maar dan steevast met de vermelding 'sede vacante'.

Een altaar moest gewijd worden om het voor liturgisch gebruik geschikt te maken. De ritus die daarvoor gevolgd werd en wordt is een samensmelting van de Romeinse en Franse die in 1596 door paus Clemens VIII werd vastgelegd. Ze is voorbehouden aan kardinalen, bisschoppen en prelaten met bisschoppelijke volmacht.

180. - Op 18 mei consacreerde hij de hoger in de zuidelijke beuk gelegen altaren van de heilige Victor, de heilige Cosmas en Damianus, Sint-Jan de Evangelist, de Heilige Drievuldigheid en het hoogaltaar toegewijd aan Sint-Niklaas en Sint-Veerle.

181. - (f° 116) Op 19 mei consacreerde hij de hoger in de noordelijke zijbeuk gelegen altaren van de heilige Maria Magdalena, van de Driekoningen, van O. L. Vrouw van Smarten, van de heilige maagden Barbara en Catharina, en van Sint-Veerle. Drie altaren waren portatieve altaren, nl. dat van Sint-Jan Baptist in de doopkapel, dat van Sint-Elooi en dat van het H. Kruis. Drie altaren waren niet geprofaneerd nl. die van de H. Moeder Anna, van Sint-Amandus en dat van de H. Maagd Maria achter het koor. Dit laatste was eveneens een portatief exemplaar van bij zijn oprichting. In al deze opnieuw geconsacreerde altaren werden relieken geplaatst van de H. Theodorus en ... (niet ingevuld).

Er bestonden vaste en draagbare of portatieve altaren. De vaste waren van natuursteen en hadden een blad dat met het onderstel één geheel vormde. Dit blad had een min of meer diepe holte, het sepulcrum, waarin heiligenreliken

*geplaatst werden. De portatieve hadden alleen maar een stenen blad dat op een houten onderstel (in altaarvorm) stond of dat ingewerkt was in het blad van een decoratief houten altaar. Dit laatste was dikwijls het geval bij altaren die in een kapel stonden. Zij moesten eveneens van een sepulcrum voorzien zijn*¹⁰¹.

Hoe het kwam dat die altaren geprofaneerd waren zegt Nottingham niet.

182. - 5 juni 1673. In de gewone vergadering van de kerkmeesters gaf ontvanger Deurmael de stand van de rekeningen weer van de broederschap van het Allerheiligste Sacrament over de laatste vier jaar. Er was een overschot van 17 florijn en 7 stuivers .

183. - 12 juni. Aanvang van de nodige herstellingen en veranderingen aan de pastorie.

184. - Een nieuwe kast werd gemaakt voor de zuidelijke beuk, gedeeltelijk op kosten van de kapel van het H. Kruis en gedeeltelijk op die van Da. Margareta Van den Meersche, g. d.. Voor de ornamenten van het altaar van de H. Drieduidigheid betaalde zij de helft of 51 florijn, de kapel van het H. Kruis betaalde de andere helft.

185. - 26 juli 1673. Op kosten van de kapel van de H. Moeder Anna werd een nieuwe koormantel gemaakt ten gerieve van diegenen die er het lof zingen evenals een kazuifel met stola en manipel voor gebruik aan haar altaar en een nieuw antependium voor het altaar zelf. Tijdens haar novene werd onder grote volkstoeloop iedere dag tijdens de plechtige ochtendmis gepredikt door een pater van een van de religieuze orden van de stad.

186. - 28 augustus 1673. In het koor werden drie ramen boven het hoogaltaar vervangen. In de plaats van een gebrandschilderd raam liet R. adm. D. Amand Hovelings, abt van Sint-Pieters en patronus van onze kerk een helder raam aanbrengen met daarop zijn insignes en die van de abdij. Hij nam het oude glasraam voor zijn persoonlijk gebruik mee en betaalde voor het ijzerwerk.

187. - 20 september 1673. Op kosten van de zuster van advocaat Geraard Speeckaert eertijds onze kerkmeester, werd een nieuwe afsluiting in marmer geplaatst aan de kapel van de H. Naam Jezus. Dit gebeurde ter gelegenheid van de ophoging van de vloer onder dit altaar. Zij was eveneens van plan daar later een marmeren altaar te laten plaatsen.

188. - (f° 117) 1 oktober 1673. De mooie achthoekige toren(spits) van onze kerk - gesticht rond 870 en in de jaren daarna gebouwd - met een hoogte van 160 voet (47,52 m.) werd om één uur 's middags door een hevige zuiderwind 'gebroken'. Een stuk ervan viel gedeeltelijk naar het westen op de straat zon-

der enige schade te veroorzaken en een stuk naar het noorden op twee huizen wier daken ingebeukt werden. Wonderbaarlijk is God in den hogen, de vallende torenspits heeft niemand van het leven beroofd. Door toedoen van Guilielmus Ghirts (*Gheerts*) en N. Coen, allebei advocaat in de Raad van Vlaanderen, naburen en parochianen werd de torenspits volledig neergehaald. Zij had nochtans met weinig kosten kunnen hersteld worden en in stand gehouden voor enkele honderden jaren. Schrijnwerker Paulus Hauwert haalde haar neer in ruil voor de helft van het afbraakmateriaal. Later betwistte hij dit en bracht de zaak voor de schepenen. Over de toren werd een chronogram gemaakt : FrangItVr a Vento TVrrIs pVLCherrIMa GanDae, MoX DabItVr nostrae Clarlor VrbIs opere.

Als Nottingham de laatste helft van dit chronogram aan de magistraat heeft laten lezen dan heeft hij druk op hen willen uitoefenen want zij luidt : ... wel-dra zal hij door tussenkoms van onze stad een schitterender (toren) zijn.

De stichtingsdatum van de Sint-Niklaaskerk op het einde van de 9e eeuw mag toegeschreven aan de wens van Nottingham zijn kerk een eerbiedwaardige ouderdom toe te kennen. Het is zeer waarschijnlijk pas omstreeks het midden van de 11e eeuw dat een kerkgebouw werd opgetrokken.¹⁰²

189. - 7 oktober 1673. Als een zeker soelaas voor de geruïneerde toren werd met de fundering van het marmeren hoogaltaar begonnen. R. adm. D. proost Carolus Vrindts en pastoor Nottingham legden de eerste twee stenen. Aan dit altaar werd voor de eerste maal de mis gecelebreerd op het feest van Sint-Niklaas. Het octaaf werd echter niet op de gebruikelijke wijze gevierd bij gebrek aan middelen. De relikwieën werden wel gedurende de hele tijd uitgesteld.

190. - 23 mei 1674. Op kosten van R. et Ampl. D. Joannes Carolus Vrindts, proost van onze kerk, werd in het midden van het koor een lessenaar geplaatst om de lessen te zingen. Hij is versierd met zijn insignes en met de emblemen van de vier evangelisten en heeft 54 florijn gekost.

Deze koorlessenaar is niet bewaard gebleven¹⁰³.

191. - 29 juni 1674. Zestig jaar geleden gebeurde de translatie (*van het Sint-Veerlekapittel naar de Sint-Niklaaskerk*) en sedert evenveel jaren resideren de kapittelheren in onze kerk. Gedurende heel die tijd waren er voortdurend twisten en geschillen tussen de kapittelheren enerzijds en de pastoor en de kerkmeesters anderzijds, meestal over het jaargeld voor de kerkfabriek, het eigendomsrecht en andere zaken van minder belang. Vandaag werd eensgezind vrede gesloten en ondertekend met de bijval van de vicarissen, sede vacante. Als er in de toekomst moeilijkheden zouden rijzen zal de bisschop als scheidsrechter en rechter optreden en iedereen zal beroep op hem moeten doen op straffe van

een boete van 240 florijn ten bate van de sacristie. Vandaar het chronogram : EXULtant oMnes In paCe faCta, CapItULI et eCCLesIae.

De vicarissen-generaal bestuurden het bisdom van 28 augustus 1673 (overlijden bisschop d'Allamont) tot 1 juli 1676 (inbezitneming van de zetel door bisschop van Horenbeke).

192. - Op 28 augustus 1674 heeft ontvanger Joannes Crombien de rekening gemaakt van de broederschap van de H. Moeder Anna over de jaren 1673 en – 74 in aanwezigheid van de deken, de confraters en de pastoor. Daaruit blijkt dat de broederschap aan de ontvanger 288 florijn en 8 stuivers schuldig is. Zoveel heeft hij meer uitgegeven dan hij ontvangen heeft.

193. - (f° 118) 14 september 1674. De plaats waar de zeer mooie toren(spits) van onze kerk stond werd afgedekt door schrijnwerker Guilielmus Mens. Hij gebruikte daarvoor houtwerk afkomstig van de kerk en leverde zelf ook balken, houten en ijzeren sleutels en deed dit voor 252 florijn. De oude pannen heeft hij herbruikt en het nieuwe torentje ermee bedekt voor 60 florijn. Het nieuwe ijzeren kruis, met een gewicht van 206 pond (89,37 kg.), kostte 36 florijn met inbegrip van het werk van de schrijnwerker. Mens zelf rekende 6 florijn om het kruis op het torentje te plaatsen. Het geheel kostte 354 florijn zonder het lood.

194.- Op 14 september 1674 werd de plechtige uitvaart gecelebreerd van D. Joannes Potter. Hij was 30 jaar lang kerkmeester en daarvoor gedurende enkele jaren dismeester geweest. Hij was een groot weldoener van onze kerk. Hij legateerde 600 florijn ter ere van het Allerheiligste sacrament om daarmee de bouw te bekostigen van een nieuw marmeren tabernakel achter het hoogaltaar, 1200 florijn om een marmeren altaar op te richten in zijn kapel nl. die van Sint-Amandus en een som van (*niet ingevuld*) om aldaar dagelijks ter lafenis van zijn ziel een mis te celebreren door een priester naar keuze van twee van zijn erfgenamen en de pastoor van onze kerk.

Op zijn grafzerk wordt hij Joannes de Pottere, heer van der Straeten in Zomer-gem genoemd, die dit schilderij (waarover Nottingham niet spreekt) en dit marmeren altaar schonk waaraan hij een dagelijkse mis fundeerde, te celebreren door een priester van zijn bloed (als er een is) en anders door iemand aangewezen door de pastoor en twee van zijn naaste bloedverwanten, en dit alleen voor de zielerust van hemzelf en de zijnen. Hij fundeerde ook vier jaargetijden met muziek en een broodbedeling. Hij stierf op 12 september 1674¹⁰⁴.

195. - Op dezelfde dag begon het beleg van Oudenaarde door drie machtige legers, dat van de Keizer onder het bevel van Sousses, dat van de Hollanders onder de prins van Oranje en dat van de Spanjaarden aangevoerd door

Villarmosa, de man die nu gouverneur-generaal van België is. Op de 21e van dezelfde maand braken zij – schandalig genoeg - het beleg op wat de ondergang van het vaderland voor gevolg had. Door dit beleg en het natte weer leden de soldaten aan dysenterie en besmetten daarmee overal de steden. De pastoor werd op 15 oktober door die militaire infectie aangestoken en werd dodelijk ziek. Op 23 oktober kreeg hij de Laatste Sacramenten en de Communie. Langzamerhand werd hij beter tot niet geringe vreugde van zijn parochianen, de vicarissen-generaal en het kapittel. Op 18 november ging hij voor de eerste maal naar de kerk om God en zijn beschermheiligen in de hemel te danken en de 25e celebreeerde hijzelf de mis. Tijdens de convalescentie van de pastoor werd onderpastoor Livinus Philipppo door dezelfde gevaarlijke ziekte aangestoken en kreeg eveneens de Laatste Sacramenten en de Communie omdat ook voor zijn leven mocht gevreesd worden. God echter bewaarde hen als bij wonder tot meerdere eer van zijn Naam – naar ik hoop - en voor hun beider eeuwig heil opdat zij met meer ijver in de wijngaard des Heren zouden werken.

Oudenaarde was toen in Franse handen waarin zij in de loop van de Devolutieoorlog (8 mei 1667 – 2 mei 1668) in juni 1667 gevallen was. Tijdens de daaropvolgende Hollandse Oorlog (1672 - 1678) werd Oudenaarde in 1674 belegerd door een Hollands leger onder Willem III, prins van Oranje, versterkt met enkele keizerlijke regimenten onder de Souches en enkele Spaanse aangevoerd door Don Carlos de Gurrea, hertog van Villa Hermosa. Een Frans ontzettingsleger onder Condé versloeg de prins van Oranje te Seneffe op 11 augustus 1674 en dwong hem aldus in september het beleg op te breken. Oudenaarde bleef in Franse handen tot aan de Vrede van Nijmegen (1678).

Villa Hermosa deed pas zijn plechtige intrede in Brussel als gouverneur-generaal op 22 februari 1675 en Monterrey overhandigde hem de bevelhebbersstaf bij het verlaten van de stad op 8 maart daaropvolgend.

196. - 6 december 1674. De R. adm. et Ampl. D. proost celebreeerde de plechtige dienst (*van het feest van Sint-Niklaas*) in de plaats van de pastoor. Een octaaf was er niet bij gebrek aan middelen en door de ziekte van de pastoor.

197. - Op de vooravond van het feest van Sint-Niklaas werd ten behoeve van de zangers een nieuw podium geplaatst in de zuidelijke beuk van de kerk op kosten van het kapittel, d. i. van hun kerkfabriek. Kanunnik D. Joannes Van den Brouck deed er een op eigen kosten in de noordelijke beuk plaatsen, voorzien van zijn insignes. Het kostte hem 54 florijn.

198. - Op 14 april 1675 (sic) werden in het midden van het koor twee gestoelten geplaatst voor de zangers. D. Nicolaus Smet, kanunnik van onze kerk, schonk het ene en het kapittel het andere wat men het jaar nadien aan de weet kwam. (*Zie volgnr. 207*)

199. - (f° 119) Op 7 januari 1675 kocht D. Jacobus Coornaert, Koninklijk Ontvanger, voor zichzelf en zijn familie een vrije sepulture achter het hoogaltaar voor de som van 120 florijn en beloofde daarenboven met een aanzienlijke som te zullen bijdragen tot de oprichting van een nieuw tabernakel voor het Allerheiligste Sacrament. Zodoende kon zijn echtgenote D. Susanna du Bucquoj aldaar plechtig begraven worden de 29e van deze maand. Hij stichtte geen jaargetijde maar liet wel ieder jaar tot in 1681 op zijn kosten een mis zingen. Op 20 september 1675 werd de grafsteen geplaatst.

*Op zijn grafzerk wordt hij de zoon van Pieter genoemd, schepen van de beide banken en 'commies van de maelderije', overleden op 4 februari ...*¹⁰⁵

200. - Op 4 februari 1675 kwamen C. D. Petrus Billet (sic) en D. N. Coene advocaten, als kerkmeesters in de plaats van C. D. Vander Haeghen, uitgediend, en D. Joannes Potter, overleden. Zij werden vandaag beëdigd in de gewone vergadering van de kerkmeesters.

201. - 9 februari 1675. R. adm. D. deken Neijssens en de pastoor gingen samen met kerkmeester C. D. Petrus Billiet als afgevaardigden naar R. adm. D. Amandus Hovelinck abt van Sint-Pieters als patronus van onze kerk om hem te verzoeken kapelanijen van onze parochiekerk af te schaffen en andere instellingen in de plaats daarvan te creëren, wat mocht volgens het contract van translatie. Hij stemde daarmee in maar de gevolgen bleven uit. Hij ging er mee door tot aan zijn dood kapelanijen te begeven.

202. - Op 13 februari 1675 begon Guilielmus Deurmael de kerkrekeningen over te leggen van het jaar 1664 tot 1672. Dit nam twee dagen in beslag, de eerste dag gebeurde dit in de voormiddag en de tweede vanaf 's middags.

203. - Op 2 maart 1675 nam R. D. Joannes Gheeraerts bezit van de kanunnikdij en prebende van D. Zuniga die omwille van zijn (hoge ?) leeftijd niet in staat was om binnen de vereiste tijd priester te worden. Hij (Gheeraerts) was daarvoor kanunnik met een andere prebende die hij permuteerde op 22 dezer met onze parochiaan D. Nicolaus Smet. Zuniga had vooraf zijn kapelanij van het Spanjaardenkasteel gepermuteerd met de genaamde Gheeraerts.

NOTEN

⁷⁶ J. S. F. J. L. de Herckenrode, o. c. noot 32.

2. - L. Duerloo & P. Janssens. Wapenboek van de Belgische adel van de 15e tot de 20e eeuw. Brussel 1992, s.v. Meersche.

⁷⁷ D. Laporte e. a. De Drievuldigheidskapel in de Sint-Niklaaskerk te Gent, in Stadsarcheologie, 1995, jg 19 nr. 4,12 – 33.

- ⁷⁸ E. Dhanens, o. c., noot 23.- D. Laporte e. a., noot 77.
- ⁷⁹ Kervijn de Volkaersbeke, o. c. noot 3, p. 198.
- ⁸⁰ Blommaert e. a., o. c., noot 52, nr.52
- ⁸¹ Ph. Blommaert e. a., o. c., noot 52, nr. 107.
- ⁸² Ph. Blommaert e. a., o. c., noot 52, nr. 110.
- ⁸³ SAG. Reeks 107, reg. 6, 429r.
- ⁸⁴ Blommaert e. a., o. c., noot 52, nr. 178
- ⁸⁵ Archief Bisdom Gent, register AE 12 (1669-1673), 13vo.
- ⁸⁶ Hierarchia catholica medii et recentioris aevi, vol. 4 (1592 – 1667). P. Gauchat. Regensburg 1935, p. 186 & o. l. v. M. Cloet, o.c. noot 20, 85.
- ⁸⁷ Acta Episcopatus Reg. 12 (1669-1673),13vo &48
- ⁸⁸ Encyclopaedia Britannica.
- ⁸⁹ Ph. Blommaert e. a., o. c., noot 52, nr. 23.
- ⁹⁰ E. A. Hellin, o.c. noot 53.
- ⁹¹ L. Brouwers s. j., o. c. noot 44, 116 & vlg.
- ⁹² Bisschoppelijk archief : AE register 12, fol. 67v – 69v en Dict. Droit Canonique, Paris 1942, s.v. Procession, kol. 313.
- ⁹³ E. Ossieur. Het Gentse Sint-Veerlekapittel versus de gouverneur-generaal in 1670 in Ghendtsche Tydinghen 28 (1998) 47-51.
- ⁹⁴ Ph. Blommaert e. a., o. c., noot 29, p. 282.
- ⁹⁵ Ph. Blommaert e. a., o. c., noot 52, nr. 64.
- ⁹⁶ E. Dhanens, o.c., noot 23, 75.
- ⁹⁷ Ph. Blommaert e. a., o. c., noot 52, nr. 111.
- ⁹⁸ Ph. Blommaert e. a., o. c., noot 52, nr. 43, waarin 1671 i. p. v. 1681 als overlijdensdatum.
- ⁹⁹ In Gent werden twee soorten voeten gebruikt; de lineaire of agrarische voet van 275,3 mm. En de bouwvakkersvoet (pied de construction) van 297,77 mm. (H. Doursther, o. c. noot 26) Verondersteld wordt dat Nottingham die laatste voet bedoeld heeft.
- ¹⁰⁰ Zie daarover E. Dhanens, o.c. noot 23, 67- 68.
- ¹⁰¹ o. l. v. G. Jacquemet. Le Catholicisme hier, aujourd’hui, demain. Encyclopédie. Paris 1948.
- ¹⁰² E. Dhanens, o. c., noot 23, 1 & vlg.
- ¹⁰³ E. Dhanens, o. c., noot 23, 75 en 149.
- ¹⁰⁴ Ph. Blommaert, e. a., o. c., noot 52, nr. 315.
- ¹⁰⁵ Ph. Blommaert, e. a., o. c., noot 512, nr. 364.

E. OSSIEUR
(‘t vervolgt)